

Udržitelný pokrok není možný bez přístupu ke kvalitnímu vzdělání

Social Watch Report 2014 – Afghánistán

Abdul Sami Zhman, Social Watch Afghanistan
Watch on Basic Rights Afghanistan Organization (WBRAO)
Coordination of Humanitarian Assistance (CHA)
Sanayee Development Organization (SDO)
Cooperation for Peace and Development (CPD)
Organization of Human Resource Development (OHRD)
Saba Media Organization (SMO)

V září 2000, kdy se konal Summit tisíciletí OSN, v Afghánistánu právě probíhal konflikt a stát se tak nemohl podílet na formulaci Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Vláda podpořila Deklaraci tisíciletí i MDGs až v březnu 2004. Ale jelikož dvě desetiletí byla ztracena válkou, bylo nutné globální harmonogram a kritéria přizpůsobit místní situaci. Zbytek mezinárodní komunity rozhodl, že Rozvojové cíle tisíciletí by měly být splněny do roku 2015 oproti výchozím hodnotám z roku 1990. Vzhledem ke ztracenému času Afghánistán přijal MDGs jako cíle pro rok 2020 s výchozími hodnotami mezi roky 2002 a 2005.

I přes extrémní chudobu, špatný zdravotní stav a hlad Afghánci prohlašují za svůj největší problém nedostatek bezpečí. Afghánská vláda proto přidala k osmi globálním cílům tento další cíl, protože podle ní mír a bezpečí hrají zásadní roli i pro splnění ostatních MDGs.

Afghánistán a Post-2015 agenda

Dosažení cílů tisíciletí do roku 2015 je sice náročné, ale možné. Mnoho závisí na splnění Cíle 8 – globální partnerství pro rozvoj. Jak řekl sekretář OSN Generál Pan Ki-mun, současná ekonomická krize, která postihuje většinu rozvojového světa, nesmí zpomalit ani zvrátit pokrok, kterého již bylo dosaženo.

I když cílů nebude dosaženo do roku 2015, jsou stále platné a měly by se stát součástí cílů udržitelného růstu pro Agendu post-2015. I když MDGs nejsou nesprávné, strategie na jejich dosažení je třeba přehodnotit. V Afghánistánu lidé stále trpí nedostatkem jídla, špatným nebo žádným přístupem k základnímu vzdělání, genderovou nerovností, vysokou novorozeneckou a mateřskou úmrtností nebo nemocností, ekologickými problémy a cesta ke stabilitě a udržitelnému rozvoji, které jsou naší prioritou, je velmi křehká.

Světové společenství se naučilo žít v míru a vyvinulo základy pro udržení míru a bezpečí. Afghánistán se po třech desetiletích válek a konfliktů také potřebuje naučit žít v míru. Klíč spočívá ve vzdělání.

Právo na vzdělání

Vzdělání je základem každé společnosti a dobrou zprávou pro její zářnou budoucnost a přístup ke vzdělání je základní právo pro všechny lidské bytosti, především pro děti. Říká se. „Kde se otevře brána školy, brány lhostejnosti se zavírají.“

Právo na vzdělání je zmíněno i v několika verších Koránu: „Čtěte! Váš Pán je velkorysý, jenž naučil vás perem. Naučil Člověka umění, které ještě neznal“. Toto říká Alláh, když lidem spílá a ukazuje, jakou jim prokázal laskavost, když je naučil písmu, jehož prostřednictvím je dosaženo poznání.

Právo na vzdělání zajišťuje také v článku 13 Mezinárodní úmluvy o ekonomických, sociálních a kulturních právech (ICESCR): Strany úmluvy uznávají právo každého člověka na vzdělání. Základní vzdělání by mělo být povinné a zdarma přístupné všem. Článek 28 Úmluvy o právech dítěte (CRC) zdůrazňuje, že právo na vzdělání je zásadní pro každé dítě, a říká, že toto právo by mělo být poskytováno na základě rovnosti příležitostí.

Afghánská ústava obsahuje právo na vzdělání zadarmo pro všechny Afghánce ve státních školách až do bakalářského titulu; zavazuje stát, aby rozvíjel vzdělávání vyváženě v celé zemi, vytvořil povinné středoškolské vzdělání, připravil a implementoval účinné programy a poskytl prostor pro vyučování v mateřských jazycích.

Podle článku 44 afghánské ústavy má stát povinnost připravit a implementovat efektivní programy s cílem vytvořit rovnováhu ve vzdělání, umožnit vzdělání pro ženy, zlepšit vzdělání *Kuchis* a eliminovat negramotnost. Článek 3 Zákona o vzdělání také upřesňuje: „Občané Islámské republiky Afghánistán mají rovné právo na vzdělání bez jakékoli diskriminace.“

Přístup ke vzdělání a jeho kvalita

Počet přihlášených studentů se v Afghánistánu zvýšil v posledních devíti letech osmkrát - od méně než milionu v roce 2001 až na 7,3 miliony v roce 2010 z čehož je aktuálně 38 % dívek. Aby se přístup ke vzdělání zjednodušil, bylo otevřeno víc než 9 000 nových škol, po celé zemi je nyní otevřeno víc než 12 500 obecných a islámských škol. Kvůli zápisům nových studentů nastoupilo do škol více než 200 000 učitelů a dalších pracovníků.

I přes tento úspěšný pokrok je v Afghánistánu ještě stále veliký počet dětí, které do školy nechodí (4,5 milionu, většinou dívek). Strategie pro nábor a udržení nových studentů, zejména dívek, zahrnoval osvětové akce o smyslu vzdělání pro dívky, komunitní školy, školní stravovací programy, nábor učitelek a jejich přeřazení z města na venkovské školy,

expanze škol vzdělávajících učitele v provinciích a v některých okresech také finanční pobídky pro ženy připravující se na kariéru učitelky.

OSN odhaduje návštěvnost škol v Afghánistánu na asi 6 milionů dětí, z toho 35 % dívek. Polovina dětí, které mohou navštěvovat školu, ale nemá žádnou školní budovu a učí se ve stanech. Dívky, které školu navštěvují, riskují, že je někdo polije kyselinou. Učitelé byli zabiti, rodiče, kteří dovolí dcerám do školy chodit, se stali oběťmi útoků a k učení má přístup pouhých cca 30 procent dívek. Veřejná podpora vzdělání žen je považována za rouhání.

Podle zpráv o gramotnosti je víc než 10,5 milionu dospělých lidí negramotných; negramotných je 87 procent afghánských žen.

Nedostatek bezpečí v některých provinciích vedl k uzavření některých škol a mnoho studentů o možnost vzdělání přišlo. Tento rok bylo nebo zůstalo zavřeno 502 škol v 71 obvodech z 10 provincií (Farah, Kandahar, Zabul, Uruzgan, Paktika, Helmand, Khost, Paktia, Badghis a Nimroz) a kvůli tomu nyní 114 000 studentů nemůže ve svém vzdělávání pokračovat.

Podle norem plánovaných Ministerstvem školství by poměru studentů a učitelů byl 35:1. V roce 2010 byl poměr studentů a učitelů 43,7:1. V roce 2011 byl nárůst přihlášených studentů 14 %, zatímco nárůst celkového počtu nových pozic nabízených Ministerstvem financí ve školství byl jen 4,6 % (10 000) učitelů i administrativních pracovníků. Je jasné, že toto množství není dostačující a negativně ovlivňuje kvalitu učení. Navíc 68 % učitelů základních škol neodpovídá standardům kvalifikovaného profesionálního učitele (14. stupeň na pedagogické škole) nebo je jejich kvalifikace nižší než 12 stupňů školy.

Ve 230 ze 412 venkovských i městských okresů nejsou žádné kvalifikované ženy-učitelky. Výsledkem toho je, že kontinuita vzdělávání dívek v těchto oblastech je vážně ohrožena, ve 159 okresech není na středních školách ani jedna dívka.

Financování vzdělání

Vláda Afghánistánu není schopná financovat všechny provozní rozpočty ze svých příjmů a aby pokryla mezeru, byla v posledních letech závislá na mezinárodní pomoci. Očekává se, že Afghánistán bude potřebovat mezinárodní podporu i příští tři až pět let, aby doplnila nedostatky v rozpočtu. Rozvojový rozpočet byl 100% zafinancován mezinárodní komunitou, což je situace, která bude pokračovat i do budoucna.

Rozvoj v přístupu ke vzdělání v Afghánistánu byl až doteď možný jen díky společenství dárců, jejíž podpora v posledních letech vzrostla. Vzhledem k nedostatku vnitřní zdrojů, jsou příspěvky dárců na vzdělání pro dosažení cílů *Education Interim plan*, MDGs a *Vzdělání pro všechny* (EFA) nutné. Aby byl *National Education Interim Plan* úspěšně zaveden, je zapotřebí 3,25 miliard USD (1,42 miliard do rozvojového rozpočtu a 1,83 miliard do rozpočtu na následující tři roky). Rozvojové fondy by měly být s prozatímním

plánem jednoznačně propojené. Pokud školství neobdrží potřebné zdroje, Afghánistán bude muset splnění svých závazků k MDGs a EFA odložit.

Poptávka po vzdělání v Afghánistánu se viditelně zvýšila a vláda Afghánistánu se k těmto požadavkům snaží stavět různorodě. To zahrnuje poskytování vzdělávání soukromým sektorem, který nyní poskytuje předškolní, primární, sekundární, terciární i odborné vzdělávání. Afghánské firmy přispívají na výstavbu škol a školní potřeby. Komunity přispívají půdou i prací zdarma na stavbě škol. Mezisektorový přístup umožnil obcím upřednostňovat vzdělání a převádět peníze z jiných rozvojových fondů například získat přístup k fondům Ministerstva rehabilitace zemědělství a rozvoje (MRRD) Národní programu solidarity, Afghánského stabilizačního programu nebo z protidrogového fondu.

V březnu 2011 se Afghánistán stal partnerskou rozvojovou zemí *Globálního partnerství pro vzdělávání* (GPE), což představuje důležitou mezinárodní podporu vládních plánů a schopnosti dosáhnout cílů *Education for All* a je viděn jako zásadní milník v rozvoji vzdělávacího sektoru. Fond *Globálního partnerství pro vzdělávání* poskytne afghánské vládě 55,7 milionů USD na podporu kvality vzdělávání ve válkou zničené zemi. Tento program se zaměřuje na 55 oblastí ve 13 provinciích, které jsou charakteristické velikou chudobou, odlehlostí, těžkým terénem, malou hustotou obyvatelstva, nestabilitou a konzervativními sociálními přístupy hlavně ke vzdělání dívek. Program GPE se zaměřuje na nejvíce znevýhodněné děti v Afghánistánu a je v souladu se strategickými oblastmi GPE.

Podpora míru kvalitním vzděláním

V letech 2004 – 2006 byly poprvé v historii Afghánistánu vydány učebnice *Life skills* (Schopnosti pro život) pro první až třetí ročník. Tyto učebnice se zabývají tématy spojenými s mírem vnitřním, jako je emoční inteligence, i s mírem s druhými, jako je řešení problémů, rozhodování, řešení sporů a schopnost usmíření. Do jazykových, společenskovedních a náboženských učebnic byly také zakomponována témata jako je mír, psychické zdraví, nenásilí a smíření. Vzdělávání pedagogů zahrnuje lekce o diverzitě, třídě bez strachu a spravedlnosti ve třídě.

Díky těmto iniciativám je víc než 7 milionů dětí informováno a vzděláváno o významu míru a jeho udržování; skrze děti se povědomí o míru šíří do většiny rodin v Afghánistánu. Školy slouží jako platformy, kde se setkávají lidé z různých sociálních skupin, aby diskutovali o vzdělání svých dětí a podařilo se vytvořit dialog a interakce mezi členy komunity o míru a bezpečí v komunitě.

Afghánská vláda se zavázala propagovat mír tím, že poskytne kvalitní vzdělání všem dětem a bude je učit toleranci, vzájemné úctě a tomu, jak spolu žít v míru.

Z originálu <http://www.socialwatch.org/node/15960> přeložila Social Watch ČR.

Poznámky:

UNDP Afghanistan, Afghanistan MDGs overview. Dostupné online: http://www.undp.org.af/undp/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=68

UN, *MDG Report 2012*, Foreword, New York, 2012, p.3.

Ministry of Education, Afghanistan, Response to EFA Global Monitoring Report – 2011.

Afghanistan Independent Human Rights Commission, *Fair access of children to education in Afghanistan*, Kabul, September 2009.

The Holy Quran, Surat Al-Alaq, Aya 3-5. Viz:

www.alseraj.net/maktaba/kotob/english/quran/TheLight/.../96_1-5.htm

Ministry of Education, *Response to the Education for All Global Monitoring Report – 2011*, Kabul, 2012.

MADRE, <http://www.madre.org/index/meet-madre-1/our-projects-20/afghanistan-demanding-access-to-education-134.html>

Ministry of Education, *1390/2011 Annual Progress Report*. Kabul, 2011.

Ministry of Education, Response to EFA Global Monitoring Report 2011.

USAID, Education in Crisis. Dostupné online: <http://www.educationincrisis.net/learn-more/country-profiles/asia-pacific/item/551-afghanistan>

Ministry of Education, Response to EFA Global Monitoring Report 2011.